

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot invoering van de mogelijkheid van adoptie en wijziging, in verband daarmee, van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en het Wetboek van Strafrecht.

Nadat het Voorlopig Verslag der Commissie aan de Regering was medegedeeld, is van haar ontvangen de navolgende

MEMORIE VAN ANTWOORD

§ 1. *Opmerkingen van algemene aard*

1. Het was de ondergetekende een grote voldoening te vernemen, dat alle leden, die zich in het Voorlopig Verslag hebben uitgesproken, bereid zijn aan invoering van de mogelijkheid van adoptie in de voorgestelde vorm mede te werken.

2. De vele leden, in deze paragraaf van het Voorlopig Verslag het eerst aan het woord, verklaarden het niet opportuun te achten thans nog uitvoerig te treden in een bespreking van de principiële vraag, of het oorbaar is, dat een kind uit het oorspronkelijke familieverband met de natuurlijke ouders overgaat in een nieuw familieverband, waarbij de adoptie de bevestiging is van een de facto gegroeide familieverhouding, al had het hen bevreemd, dat de Tweede Kamer dit principiële punt zonder enige discussie had aanvaard. Tegen die aanvaarding hadden zij echter geen bezwaar. De ondergetekende heeft hiervan gaarne nota genomen, doch veroorlooft zich op te merken, dat naar zijn mening de vraag, hoe de adoptie, zoals deze in het wetsontwerp is opgezet, wel en niet moet worden gezien, van verschillende zijden is besproken en dat de slotsom van deze discussie is geweest, dat juist de in het wetsontwerp gekozen opzet dit rechtsinstituut principieel aanvaardbaar heeft gemaakt.

Zijnerzijds moge de ondergetekende deze opzet nog eens in het kort weergeven. De adoptie, die in het ontwerp wordt voorgesteld, doet het kind overgaan in een ander juridisch familieverband in deze zin, dat zij de burgerlijke rechtsbetrekkingen, die bepaald worden door de staat van wettig kind, tussen het kind en de adoptief-ouders en hun verwanten doet ontstaan als een erkenning rechtens van de tussen kind en adoptanten volgegroeide psychische en maatschappelijke banden, omdat deze voor het kind de plaats zijn gaan innemen van de bij zijn geboorte niet tot leven gekomen of later volledig afgesneden banden met zijn ouders, waarin zodanige rechtsbetrekkingen normaliter haar fundament vinden. De voorgestelde adoptie is niet een fictie van geboorte uit het huwelijk der adoptanten, zij bevestigt bestaande feitelijke banden door deze te erkennen als basis van de nieuwe rechtsbetrekkingen en zij verbreekt niet feitelijk bestaande banden, doch slechts de oude rechtsbetrekkingen, waaraan zodanige wezenlijke basis van het begin af heeft ontbroken of later is komen te ontbreken.

Terecht stelden deze leden, dat onomstotelijke zekerheid, dat een wezenlijke band met de eigen ouders niet zal ontstaan of worden hersteld, niet is te verkrijgen, maar dat er gevallen zijn, waarin dit wel redelijkerwijs als zeker kan worden aangenomen. Deze gevallen kunnen zich voordoen in alle catego-

riën, waarvoor het ontwerp de mogelijkheid van adoptie wil openstellen. Voor elk individueel geval zal moeten worden beoordeeld, of adoptie ook wenselijk is. Met deze leden is de ondergetekende van oordeel, dat het feit, dat een wees zijn eigen ouders zijn ontvallen, op zich zelf geenszins tot wenselijkheid van adoptie behoeft te doen besluiten. Anderzijds sluit het ontbreken van het gevaar voor ondermijning van de pleegouderverhouding door de onzekerheid van terugvordering van het kind door de eigen ouders de wenselijkheid van adoptie in het belang van het kind niet volstrekt uit. In deze en andere gevallen van de door de hier aan het woord zijnde leden genoemde categorieën kan het zijn, dat voorgedragendrecht en naamsverandering niet ten volle recht doen aan de positie, welke het kind in het maatschappelijk verkeer is gaan innemen. Dat de door adoptie te verschaffen gelijkstelling in rechtspositie met een kind, dat door geboorte de staat van wettig kind der adoptanten heeft verkregen, niet een fictie van geboorte uit het huwelijk der adoptanten betekent, heeft de ondergetekende reeds hiervoren onderschreven.

Met de leden, die te dezer plaatse in het Voorlopig Verslag aan het woord waren, vertrouwt de ondergetekende, dat de ontworpen mogelijkheid van adoptie de neiging tot het afstaan van kinderen niet zal stimuleren. Ook de voor dit vertrouwen aangegeven gronden onderschrijft hij gaarne. Hiertoe behoort mede de verwachting, dat evenmin als de F.I.O.M. de andere instellingen en organen voor maatschappelijk werk en voor kinderbescherming zich door de mogelijkheid van adoptie zullen laten verleiden het afstaan van kinderen in de hand te werken. Hij geeft gaarne de verzekering, dat hij bereid is te bevorderen, dat de raden voor de kinderbescherming en de kinderplicht zich daarvoor zullen hoeden. Ook overigens zal hij de ontwikkeling inzake adoptie en afstand van kinderen nauwlettend blijven volgen.

Evenals deze leden meent de ondergetekende een beperking van de gevallen van afstand buiten vorenbedoelde organen en instellingen om te mogen verwachten als gevolg van de voorgestelde strafbepalingen. Dit betreft niet alleen de strafbaarstelling in artikel 151a W.v.Str. van het uit winstbejag bevorderen van opnemings, maar ook en vooral de strafbaarstelling in artikel 442a W.v.Str. van de opnemings als pleegkind van een kind beneden de leeftijd van zes maanden zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de raad voor de kinderbescherming.

De vraag van deze leden, of de strafbaarstelling niet moet worden uitgebreid tot *elk* bevorderen van opnemings van pleegkinderen beneden de leeftijd van zes maanden zonder voorafgaande toestemming van de raad voor de kinderbescherming, beantwoordt de ondergetekende ontkennend. Buiten de gevallen, waartegen het voorgestelde artikel 151a zich richt, gaat het nagenoeg steeds om hulpvaardigheid van goedwillende personen, hoezeer hun kortzichtigheid kinderen en ouders — veelal een ongehuwde moeder, maar het kan ook gaan om het kind van een echtpaar — onherstelbaar leed kan berokkenen. De ondergetekende vertrouwt, dat de strafbaarstelling van de ongecontroleerde opnemings als overtreding in artikel 442a die personen de ogen zal openen voor het afkeurenswaardige van deze averechtse hulp. Strafbearstelling van deze hulp — anders dan die, gericht op winstbejag — lijkt hem niet dringend nodig en dus als afwijking van de regel, dat medeplichtigheid aan een strafbare overtreding niet strafbaar is, niet wenselijk. De geopperde parallel met de strafbaarheid van het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst gaat zijns inziens niet op; daar betreft het het onbevoegd en daarom strafbaar gesteld verrichten van handelingen, die gevaarlijk kunnen zijn, hier het verlenen van steun aan het verrichten door een ander van een gevaarlijke en daarom strafbaar gestelde handeling — de opnemings als pleegkind.

Ook de door deze leden uitgesproken voorkeur voor een hogere leeftijdsgrens dan zes maanden deelt de ondergetekende niet. In de kortelings tot stand gekomen Pleegkinderenwet is voor het toezicht op de verzorging en opvoeding van pleegkinderen uitdrukkelijk een repressief stelsel gekozen. Het onderhavige artikel 442a wijkt hiervan af, door een vooraf-

gaande toestemming van de raad voor de kinderbescherming te eisen, omdat slechts een preventief toezicht het gevaar kan keren, dat de band tussen het kind en zijn ouders wordt verbroken vóórdat dezen tot het besef daarvan zijn kunnen komen. Inderdaad is hier vooral te denken aan ongehuwde moeders, omdat het gevaar hier verreweg het grootst is, maar dit is ook niet uitgesloten bij een echtpaar, dat eveneens geestelijk of maatschappelijk dermate in nood kan verkeren, dat het zich van het kind wil ontdoen, vóórdat het bewustzijn is kunnen groeien, dat het kind als hun kind bij hen behoort. Is dit eerste gevaar bezworen, dan moge men zich overigens verlaten op de preventieve hulp van kinderbescherming en maatschappelijk werk, terwijl de bij de Pleegkinderenwet ingestelde repressieve controle ertoe kan leiden, dat gevallen worden opgespoord, waarin het kind door de ouders is afgestaan, ofschoon het, zo nodig met de hulp en steun, die de kinderbescherming en het maatschappelijk werk kunnen bieden, bij hen kan en dus moet worden grootgebracht.

De ondergetekende meent, dat de in artikel III voorgestelde bepalingen beter op haar plaats zijn in het Wetboek van Strafrecht dan in de Pleegkinderenwet, welke strafbepalingen zich richten tegen het frustreren van het bij die wet ingestelde toezicht op de verzorging en opvoeding van pleegkinderen in gezinnen en inrichtingen. Het voorgestelde artikel 442a daarentegen bevat een verbod tot het opnemen van zeer jeugdige pleegkinderen, ten einde het in de vorige alinea omschreven gevaar, dat speciaal kinderen van deze leeftijd bedreigt, te keren, zij het ook, dat voor uitzonderingsgevallen een dispensatiemogelijkheid is toegevoegd. Bovendien brengt de strekking van de beide wettelijke regelingen mede, dat de term „pleegkind” in de ene en de andere regeling een verschillende betekenis heeft. De in de Pleegkinderenwet voorkomende definitie van „pleegkind”, welke alleen voor de toepassing van deze wet geldt en niet bindend is voor de interpretatie van andere wetten, duidt aan de kinderen, wier verzorging en opvoeding aan het repressieve toezicht, geregeld in die wet, is onderworpen. De term „pleegkind” in de voorgestelde artikelen 151a en 442a van het Wetboek van Strafrecht sluit, evenals in de bestaande artikelen 249 en 250 van dat wetboek, aan bij het gewone spraakgebruik.

Met de beschouwingen van deze leden over de onherroepelijkheid der adoptie gedurende de minderjarigheid van het kind kan de ondergetekende instemmen.

3. Zich verenigend met het allerwege ingenomen punt van uitgang, dat de adoptie als een middel tot kinderbescherming moet worden beschouwd, hebben enige leden, op de blz. 2 en 3 van het Voorlopig Verslag aan het woord, daaraan toegevoegd, dat de adoptie mede moet worden gezien als een maatregel in het belang van de pleegouders. Naar het oordeel van de ondergetekende ligt in de voorgestelde regeling besloten, dat bij strijd tussen het belang van het kind en dat van de pleegouders het belang van het kind de doorslag moet geven, maar volkomen terecht hebben deze leden gesteld, dat de adoptie, die de pleegouders van de vrees bevrijdt, dat het kind hen op een bepaald tijdstip zal verlaten, de rust in het gezin bevordert, hetgeen indirect weer aan het kind ten goede komt. In zoverre gaan de belangen van pleegouders en kind hand in hand.

Ook deze leden hebben aan diverse categorieën kinderen, wier adoptie het ontwerp mogelijk wil maken, beschouwingen gewijd, waarmede de ondergetekende zich goeddeels kan verenigen. Hij kan echter niet onderschrijven, dat bezwaren over het „doorsnijden van de banden des bloeds” voor wezen niet aan de orde zijn, wanneer men daaronder zou moeten verstaan, dat met wettelijke banden, bestaande tussen het kind en de families, waartoe zijn ouders behoorden, geen rekening behoeft te worden gehouden. Mede met betrekking tot de wenselijkheid, dat de adoptiefouders van dezelfde godsdienstige gezindheid zijn als de geadopteerde, moet worden gedacht aan ideële banden, die kunnen bestaan tussen het kind en het milieu, waartoe zijn overleden ouders behoorden. De ondergetekende stemt gaarne in met door deze leden naar aanleiding van het gezamenlijke adres van de Permanente commissie tot de algemene zaken van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap,

de Hoofdc commissie voor de zaken van het Portugees Israëlitisch Kerkgenootschap in Nederland en het bestuur van het Verbond van Liberale Joden in Nederland uitgesproken denkbeeld, dat in de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in het ontworpen artikel 969, lid 3, van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, zal worden voorgeschreven bij de samenvatting van de Centrale Adoptieraad acht te slaan op de verschillende geestelijke stromingen in ons land, waardoor ook de stem van de Joodse gemeenschap zal worden gehoord.

Deze leden verklaarden, dat huns inziens de onherroepelijkheid van de adoptie in haar wezen is gelegen, en stonden dan ook aarzelend tegenover de bij Nota van Wijzigingen ingevoegde mogelijkheid van herroeping bij meerderjarigheid. Ook de ondergetekende is van oordeel, dat slechts een mogelijkheid van herroeping op initiatief van de geadopteerde persoonlijk en slechts binnen de zeer beperkte grenzen, die het gewijzigd ontwerp van wet heeft getrokken, verenigbaar is met het karakter van de hier voorgestelde adoptie. Deze grenzen liggen niet alleen in de tijdsbeperking voor een daartoe strekkend verzoek, maar vooral ook in de eis, dat het verzoek uitsluitend kan worden toegewezen, wanneer de rechter na een grondig onderzoek heeft vastgesteld, dat de herroeping in het kennelijk belang van het kind is en in gemoede overtuiging is van de redelijkheid der herroeping. In het stelsel van het ontwerp ligt wel besloten, dat een herroeping van de adoptie niet dan bij hoge uitzondering aanvaardbaar is, maar wanneer de geadopteerde, tot volwassenheid gekomen, zich door ideële motieven waarlijk genoopt voelt tot zijn oorspronkelijk familieverband terug te keren, mag, naar de overtuiging van de ondergetekende, niet uitsluitend op grond van het stelsel der wet elke mogelijkheid daartoe volstrekt afgesneden zijn.

Naar de mening van deze leden had men, zonder de rechtspositie van het onwettige kind in het geding te brengen, het verbod van artikel 344k, onder b, kunnen weglaten, omdat de adoptie door de rechter wordt uitgesproken en deze kan waken tegen adoptie, welke hem ongewenst voorkomt. Zij voegden hieraan toe, dat adoptie door grootouders, hoe onwaarschijnlijk ook, geen gevaar meebrengt en meestal door de bepaling onder c van genoemd artikel wordt uitgesloten. Wat de adoptie van een onwettige afstammeling van een der adoptanten betreft, merkt de ondergetekende het volgende op. De rechter zal in elk hem voorgelegd geval te rade gaan bij het kennelijk belang van het kind, nadat hij heeft nagegaan of de wet voor dit geval de mogelijkheid tot adoptie heeft geopend. Het zal hem niet vrijstaan de adoptie af te wijzen op de enkele grond, dat het kind tot een categorie behoort, waarvoor de wetgever de mogelijkheid tot adoptie heeft willen openen, doch waarvoor hij, de rechter, meent, dat adoptie onwenselijk is, afgezien van het kennelijk belang van het kind. De wetgever kan zijn ogen niet sluiten voor de vraag, of het in het kader van dit wetsontwerp passend is door opening van de mogelijkheid van adoptie de staat van wettig kind van de adoptanten bereikbaar te maken voor de categorie der kinderen, wier onwettige afstammeling van een der adoptanten rechtens vaststaat. Naar de overtuiging van de ondergetekende moet deze vraag ontkennend beantwoord worden. Slechts bij de behandeling van een ontwerp van wet, waarbij de rechtspositie van de onwettige kinderen jegens hun ouders en de familie van hun ouders in haar volle omvang aan de orde wordt gesteld, kan een verantwoordelijke beslissing worden genomen, langs welke wegen voor alle of bepaalde groepen dier kinderen onder alle of bepaalde omstandigheden in die rechtspositie verbetering moet worden gebracht. Wat de adoptie van wettige kleinkinderen betreft, heeft de ondergetekende zich laten leiden door de volgende overwegingen. Niet alleen zou de mogelijkheid van adoptie door grootouders weinig passen in het stelsel ener wet, die blijkens een uitdrukkelijke bepaling — artikel 344k, onder c — zich kant tegen adoptie in geval van een te aanzienlijk leeftijdsverschil, maar ook heeft een wettige afstammeling van de gehuwde verzorgers of een hunner in hun gezin een maatschappelijk en rechtens volkomen aanvaardbare status en is het welhaast ondenkbaar, dat het in het kennelijk belang van het kind zou zijn, de burgerlijke betrekkingen uit hoofde van zijn staat

van wettig kind zijner ouders op te heffen jegens de eigen ouders of het andere grootouderpaar.

Het verheugt de ondergetekende, dat ook deze leden het bezwaar, dat het adoptief kind ook ten aanzien van de grootouders met een normaal wettig kind zal gelijkstaan, niet konden onderschrijven.

Deze leden, die de eis van artikel 344k, onder f, dat een van beide pleegouders de voogdij over het kind heeft, juist achtten, verklaarden zich niet gerust, dat alle voogdijverenigingen de nodige souplesse zullen betrachten ten aanzien van overdracht van de voogdij aan een der pleegouders en stelden de vraag, of de Minister ter zake invloed zou kunnen uitoefenen krachtens artikel 396, eerste lid, van het B.W. Zij achtten dit wel gewenst, omdat bij gebrek aan medewerking van de zijde der voogdijverenigingen adoptie onmogelijk wordt gemaakt. De ondergetekende komt het stellen van een algemene voorwaarde, dat de voogdijverenigingen zullen medewerken tot overdracht van de voogdij, wanneer deze overdracht in het belang van het kind is, overbodig voor, omdat de behartiging van het belang van het kind als enig doel der voogdij reeds besloten ligt in het wezen der voogdij. Het ware een verwaarlozing harer verplichtingen, indien een voogdijvereniging zou weigeren aan een voogdijoverdracht, die in het belang van het kind is, mede te werken. Bij ernstig verschil van mening of voogdijoverdracht in een gegeven geval in het belang van het kind is, kan de raad voor de kindbescherming de rechter verzoeken artikel 419, eerste lid, onder 2°, B.W. toe te passen. Hij moge nogmaals zijn vertrouwen uitspreken, dat de voogdijverenigingen ook in het hier besproken opzicht het belang van het kind niet uit het oog zullen verliezen en dat in het uiterste geval laatstgenoemde wetsbepaling een voldoende waarborg geeft.

Deze leden verklaarden bezwaar te hebben tegen het voorgestelde artikel 442a van het Wetboek van Strafrecht, omdat dit in feite de menslievendheid strafbaar zou stellen. Dat een echtpaar, dat met de beste bedoelingen een kind beneden de leeftijd van zes maanden als pleegkind gaat verzorgen, strafbaar is, ging hun te ver. Voorts meenden zij, dat, wanneer dit echtpaar in het kennelijk belang van het kind heeft gehandeld, zulks een grond voor uitsluiting van straf behoort te zijn. Hiervoren, onder 1, heeft de ondergetekende reeds uiteengezet, dat en waarom dit artikel het opnemen van zo jeugdige kinderen als pleegkind verbiedt, ten spijt van zeer wel mogelijke goede bedoelingen. Helaas waarborgen deze niet een goed inzicht in het belang van het kind. Niets belet evenwel goedwillenden zich tot de raad voor de kindbescherming te wenden, ten einde de toestemming te vragen, waarmede deze raad het verbod kan opheffen in de uitzonderingsgevallen, waarin het belang van het kind kennelijk gebaat is met de opneming. Het is, naar het oordeel van de ondergetekende, niet denkbaar, dat aspirantpleegouders in het kennelijk belang van het kind handelen door het op eigen gezag buiten enige hun bekende instelling of orgaan van kindbescherming om als pleegkind op te nemen.

Dat ook de ondergetekende gekant is tegen een strafbaarstelling van het bevorderen van opneming van zeer jeugdige pleegkinderen zonder voorafgaande toestemming van de raad voor de kindbescherming, indien dat zonder winstbejag geschiedt, heeft hij hiervoren, onder 1, mede uiteengezet.

4. Verscheidene leden verklaarden, dat naar hun mening van een volstrekte noodzaak van het instituut der adoptie niet mocht worden gesproken. Doch, erkennende, dat er gevallen zijn, welke adoptie wenselijk maken, hechtten deze leden eveneens hun goedkeuring aan de voorgestelde invoering van de mogelijkheid van adoptie, ook van adoptie tegen de zin der natuurlijke ouders, nu het ontwerp genoegzame waarborgen bevat tegen het lichtvaardig afkappen van de oorspronkelijke banden. Verschillende door hen opgesomde hoofdpunten van het ontwerp hadden hun instemming, waaronder deze, dat de adoptie niet kan worden gebezigd om de verhouding tussen natuurlijke ouders en onwettige kinderen te wijzigen, zodat van te dezen geldende bepalingen van het Burgerlijk Wetboek zou kunnen worden afgeweken. Zij verklaarden zich intussen bereid, laatstvermeld vraagstuk te zijner tijd onder ogen te zien.

Deze leden leek het echter minder juist, dat de geadopteerde de herroeping van de adoptie zou kunnen verzoeken. Erkennende, dat die herroepelijkheid een enkele maal goed zou kunnen werken, meenden zij nochtans een zekere afwijking van het stelsel der wet te bespeuren en neigden zij tot de mening over, dat in meer gevallen ongewenste gevolgen waren te duchten. Met betrekking tot bezwaren, ontleend aan het stelsel der wet, moge de ondergetekende zich een verwijzing naar het hiervoren onder 3 gezegde veroorloven. Wat de vrees voor ongewenste gevolgen betreft, merkt hij het volgende op. Hij verwacht, dat als gevolg van de zware eisen, welke de artikelen 344j en 344k voor een adoptie stellen en die in een uitvoerige procedure, zo buiten als in de rechtszaal, worden onderzocht, de geadopteerde slechts in weinige gevallen behoefte zal gevoelen aan herroeping van de adoptie en dat in slechts zeer weinige gevallen deze behoefte ten volle respect zal blijken te verdienen. Ook naar zijn mening zouden van de mogelijkheid tot herroeping onaanvaardbare gevolgen te duchten zijn, ware het niet, dat de rechter in artikel 344n, lid 2, met behulp van de herroepingsprocedure voldoende gelegenheid wordt geboden louter materiële en onedele motieven, die de geadopteerde tot het verzoek mochten bewegen, ter zijde te stellen en de herroeping slechts uit te spreken, wanneer de geadopteerde, na ernstig en onbevangen contact met de raad voor de kinderscherming en de rechter zelf, bewogen blijft door ideële motieven van zodanig gewicht, dat handhaving der adoptie redelijkerwijs niet te vergen is. Deze zware eis ligt besloten in de formule, dat de rechter van de redelijkheid der herroeping in gemoede overtuigd moet zijn, wanneer tegen de motieven van de geadopteerde moet worden afgewogen, dat deze de opvoeding en de gunstige omstandigheden, die hem eigen zijn geworden, aan zijn adoptiefouders en wellicht ook aan hun verwantenkring te danken heeft. De ondergetekende kan dan ook niet onderschrijven, dat deze zeer beperkte herroepingsmogelijkheid nogal wat gelegenheid tot misbruik zou openen.

5. Sommige leden, wier algemene opmerkingen op blz. 4 van het Voorlopig Verslag zijn weergegeven, meenden, dat de in het gewijzigde ontwerp van wet opgenomen mogelijkheid van herroeping op een verzoek door de geadopteerde persoonlijk niet eerder dan twee jaren en niet later dan drie jaren na de dag waarop deze meerderjarig is geworden, ingediend, enigermate afbreuk heeft gedaan aan het stelsel, dat de geadopteerde de staat van wettig kind van de adoptiefouders toekent. Zij duchtten, dat die mogelijkheid tot allerlei onaangename en ongewenste gevolgen zou leiden. De ondergetekende moge zich veroorloven te verwijzen naar de hiervoren onder 3 en 4 te vinden uiteenzetting van zijn standpunt te dezer zake.

6. Vele andere leden, die hun vreugde over de indiening van dit wetsontwerp uitspraken, spraken tevens de hoop uit, dat eerlang ook aan de status van het in overspel en bloedschande verwekte kind nader aandacht zal worden gewijd. Volledigheidshalve veroorlooft de ondergetekende zich in dit verband op te merken, dat dit ontwerp van wet enerzijds adoptie mogelijk maakt van elk onwettig kind, ongeacht of het in overspel of bloedschande mocht zijn verwekt, anderzijds, niet beogende in te grijpen in de rechtspositie, die thans tussen buitenechtelijke kinderen en hun ouders bereikbaar is, geheel in het algemeen onwettige kinderen, wier afstamming van een der adoptanten rechtens vaststaat, van de mogelijkheid van adoptie uitsluit.

De ondergetekende onderschrijft gaarne, dat het gemeen overleg tussen Regering en Tweede Kamer in menig opzicht tot verbetering van de aanvankelijke tekst heeft geleid. De leden, wier algemene opmerkingen hier worden beantwoord, gewaagden in dit verband met name van de herroepelijkheid en van de plicht des rechters, zich ervan te vergewissen, of op het herstellen van de band met de ouders generlei uitzicht bestaat. Dit laatste ziet op de aanvulling van de redactie van artikel 344j, tweede lid, welke expliciet uitdrukt hetgeen ook in de oorspronkelijke redactie besloten lag, met name dat het kennelijk belang van het kind, hetwelk in al zijn aspecten moet worden beoordeeld, vooral ook moet worden bezien uit het oogpunt van verbreking der wezenlijke banden met de eigen

ouders door de harde feiten, waarbij de adoptie de verbreking der burgerlijke rechtsbetrekkingen voegt, en van de gegroeide feitelijke banden met de adoptanten, die in adoptie hun juridische bevestiging zullen vinden.

Wat de herroepelijkheid der adoptie betreft, moge de ondergetekende ook te dezer plaatse verwijzen naar het hiervoren, sub 3, 4 en 5, door hem gezegde, waaruit volgt, dat het hem niet mogelijk was het amendement-Van Rijkevorsel c.s., strekkende om de geadopteerde volledige vrijheid te geven de adoptie ongedaan te maken, over te nemen. Het verheugt de ondergetekende, dat ook de leden, hier aan het woord, verklaarden ontvankelijk te zijn voor de bezwaren, aan een onbeperkte herroepelijkheid verbonden. Zijnerzijds spreekt hij het vertrouwen uit, dat de praktijk zal leren, dat Regering en Staten-Generaal in gemeen overleg tot een goede oplossing zullen blijken te zijn gekomen.

§ 2. Opmerkingen van bijzondere aard

1. Op het stuk van het overgangsrecht bepleitten verscheidene leden een uitbreiding. Zij achtten het overgangsrecht, in artikel IV van het wetsontwerp neergelegd, van te beperkte strekking.

Het komt de ondergetekende wenselijk voor, alvorens de door deze leden geuite concrete wensen te bespreken, te releveren, dat artikel IV van het wetsontwerp geen verdere strekking heeft dan voor een pleegkind, dat ten tijde van de inwerkingtreding reeds meerderjarig is of ten tijde van de uitspraak in eerste aanleg op een kort na de inwerkingtreding van de wet ingediend verzoek reeds meerderjarig zal zijn, de rechtspositie bereikbaar te maken, die bereikbaar zou zijn geweest, indien de wet eerder ware ingevoerd, zodat het verzoek zo tijdig had kunnen zijn gedaan en behandeld zou zijn, dat de bepaling van artikel 344k, onder a, geen beletsel zou hebben opgeleverd om het verzoek toe te wijzen. Deze strekking impliceert, dat artikel IV nagenoeg dezelfde vereisten stelt als de artikelen 344j en 344k bevatten. Hiernevens stelt het nog een grens, te weten, dat het pleegkind op de datum van indiening van het verzoek de leeftijd van dertig jaren nog niet had bereikt. Tegen deze grens — welke ook te vinden is aan het slot van het in juli 1953 van de zijde van de Nederlandse Vereniging van Pleegouders opgestelde rapport over de wenselijkheid en mogelijkheid van een wettelijke regeling van het adopteren van kinderen in Nederland — richt zich een der wensen van deze leden. De ondergetekende heeft het stellen van die voorwaarde juist geacht, omdat zij aansluit bij de gedachtengang, die hem tot het voorstellen van een overgangsbepaling heeft bewogen. Deze gedachtengang was, dat de rechtsovertuiging, waaraan dit ontwerp de wettelijke vorm wil geven, reeds enige jaren was gegroeid, vóórdat de wetgever erin kon slagen die vorm te omlijnen en het voor de betrokkenen een al te grote hardheid is te moeten aanzien, dat de algemeen geworden rechtsovertuiging pas zó laat wettelijke vorm krijgt, dat deze voor hen te laat komt. Op de basis van deze terugrekening moet artikel IV eer te royaal dan te bekrompen worden geacht, doch de ondergetekende heeft gemeend zich in de concrete bepaling mede te mogen laten leiden door een praktisch gezichtspunt, dat artikel 99 B.W. een huwelijkstoestemming vereist voor nog niet dertigjarigen, die de betrokken pleegkinderen aan de hun totaal vreemd geworden eigen ouders moeten vragen. Naast deze positieve overwegingen, ten gunste van een overgangsbepaling in het aangegeven kader en voor de afronding naar boven tot dertig jaar, moge hij nog een gewichtig praktisch bezwaar vermelden tegen een vorenbedoelde gedachtengang verre te buiten gaande verhoging van de hier besproken leeftijdsgrens, namelijk de moeilijkheid voor de rechter om zich te vergewissen, dat de in artikel IV, onder d, gestelde voorwaarden zijn vervuld. Neemt men het met de in artikel IV gestelde, aan de principale regeling ontleende voorwaarden niet zo nauw, dan zou tijdelijk voor meerderjarigen een ruimere adoptiemogelijkheid ontstaan dan wanneer de door de wetgever nodig en verantwoord geachte beperkte adoptiemogelijkheid reeds eerder tot geldend recht was verheven.

Deze laatste bedenking richt zich vooral ook tegen de wens van de leden, in deze paragraaf van het Voorlopig Verslag aan het woord, om voor meerderjarige pleegkinderen de voorwaarden van artikel IV, sub c, betreffende het — maximum en minimum — leeftijdsverschil tussen kind en pleegouders, en sub d, voor wat de voogdij betreft, te schrappen.

Deze leden wilden ten aanzien van het maximumverschil nog een gewichtige stap verder gaan en bepleiten nevens de overgangsregeling voor meerderjarigen een tweede overgangsbepaling om de voorwaarde van artikel 344k, onder e, voor zover deze een maximumleeftijdsverschil kent, buiten werking te stellen voor minderjarigen in pleeggezinnen, die reeds vóór de inwerkingtreding van de ontworpen bepalingen waren gevormd. Deze leden spraken in dit verband ook van feitelijk bestaande adoptieverhoudingen. De ondergetekende moet allereerst opmerken, dat de opneming van een kind als pleegkind niet op slag een zodanige wezenlijke hand legt, als die waarvoor het ontwerp de nagenoeg onverbreekelijke juridische bevestiging beoogt mogelijk te maken. Bij de behandeling in de Staten-Generaal is algemeen erkend, dat het ontwerp er terecht van uitgaat, dat op de dag van het verzoek het kind reeds op zijn allerminst drie jaren in het pleeggezin moet zijn verzorgd en opgevoed. Wil men van een thans bestaande feitelijke adoptieverhouding spreken, dan zal men dus alleen mogen denken aan gevallen, dat het kind thans reeds langer dan drie jaren in het gezin is. Maar — en hier ligt naar de mening van de ondergetekende de kern van de bezwaren tegen zodanige overgangsbepaling — niet elke reeds geruime tijd bestaande innige relatie tussen een pleegkind en zijn verzorgers komt in aanmerking om door adoptie voor de gehele verdere duur van de minderjarigheid volkomen en voor het verdere leven bijna onverbreekelijk te worden vastgelegd. Het is een eis van kinderbescherming, dat deze stap niet geheel is uitgesloten, maar het is niet minder een eis van kinderbescherming, dat deze stap slechts kan worden gezet, wanneer het pleeggezin aan zodanige eisen voldoet, dat het zoveel mogelijk gelijkwaardig is aan een goed ouderlijk milieu. Als een uitvloeisel hiervan is in het ontwerp de regel aanvaard, dat het leeftijdsverschil tussen kind en opvoeders niet te groot mag zijn. De onherroepelijkheid van de adoptie gedurende de minderjarigheid impliceert strenge eisen, waaronder deze regel. In het ontwerp is voorts aanvaard deze regel tot uitdrukking te brengen door opneming in de wet van een uiterste maximum, dat ter wille van uitzonderingsgevallen belangrijk hoger is gesteld dan het leeftijdsverschil, dat in den regel aan de redelijke zekerheid, dat het kind bij de pleegouders zijn gehele verdere jeugd ten volle op zijn plaats zal zijn.

Vele andere leden hebben verklaard, dat zij zich goeddeels konden aansluiten bij de hiervoren besproken wensen van verscheidene leden op het stuk van overgangsrecht. Zij gingen echter verder, in deze zin, dat zij het ontwerp, waar dit een minimum- en een maximumleeftijdsverschil stelt, te gedetailleerd achtten en de rechter beter vrij kan worden gelaten in een nauwgezette waardering van het leeftijdsverschil als factor bij de beoordeling van het kennelijk belang van het kind. De ondergetekende ziet de bepaling van artikel 344k, onder e, als een richtsnoer voor de rechter, dat de gedurende de minderjarigheid onherroepelijke vastlegging der pleegouderverhouding vereist, dat het gezin ook uit een oogpunt van leeftijdsverhouding een goed opvoedingsmilieu is en zal blijven, hetgeen in het algemeen slechts het geval is bij een leeftijdsverschil, dat zich tussen nauwere grenzen dan de hier gestelde beweegt, welke slechts in bijzondere gevallen in zekere, zelfs niet onbelangrijke, mate overschreden mogen worden. Men moge in deze bepaling een uitspraak van de wetgever zien, die tevens van belang is voor het plaatsingsbeleid van de organen en instellingen van kinderbescherming, geheel afgezien van vooruitzichten op een eventuele toekomstige adoptie.

Deze leden hebben ter motivering van de wens om ten minste voor bestaande pleeggezinnen genoemde wetsbepaling buiten werking te stellen, aangevoerd, dat deze pleegouders met die bepaling van het ontwerp bij de aanneming van het kind in het verleden geen rekening hebben kunnen houden. Hier-tegenover zou de ondergetekende willen stellen, dat naar zijn

overtuiging de thans reeds bestaande pleeggezinnen niet zijn gevormd op de wankelende basis ener verwachting, dat er op de duur wel een adoptieregeling zou komen.

De ondergetekende ziet om de door hem uiteengezette redenen geen aanleiding een novelle in overweging te nemen. Mocht de praktijk na totstandkoming en invoering van de ontworpen wet uitwijzen, dat er inderdaad ernstige lacunes in het overgangsrecht zijn, dan zou dit vraagstuk opnieuw bezien moeten worden.

2. Sommige leden achtten het bescheid van de ondergetekende op de opmerkingen, in de Tweede Kamer gemaakt over de gevolgen van een adoptie ten aanzien van een adellijke titel, weinig bevredigend en stelden, dat hij bij de openbare beraadslagingen nauwelijks was getreden in een beantwoording van een desbetreffende vraag van het lid dier Kamer, de heer Van Leeuwen, hetgeen zij verklaarden te betreuren. Onlogisch en derhalve onjuist noemden deze leden de opvatting, dat een geadopteerde, aan wie de volledige staat van wettig kind wordt toegekend, nochtans niet de aan het geslacht en de naam van zijn adoptief-vader verbonden adellijke titel zal dragen en dat een kind, geboortig uit een adellijk geslacht, bij adoptie in een niet adellijke familie zijn titel kwijtraakt. Verscheidene leden noemden de door de ondergetekende uiteengezette constructie fraai, ja vrijwel onberispelijk, maar achtten een andere interpretatie van het Besluit van 13 februari 1815 mogelijk en bij het licht van het ontworpen wettelijke systeem der adoptie zelfs wenselijk. Deze leden omschreven in dit verband de adoptie als het scheppen van een verhouding tussen de adoptant en de geadopteerde, welke, als kunstmatig in het leven geroepen, eigen trekken vertoont, vergeleken met de verhouding tussen ouders en kinderen, en toch tegelijk deze relatie zoveel mogelijk wenst te benaderen; vandaar ook, dat zeer terecht bij het erfrecht niet was toegegeven aan de wens van hen, die slechts vererving tussen adoptanten en geadopteerde hebben bepleit.

Enige andere leden achtten de door de ondergetekende aan de uitdrukking „wettige afstammelingen” in het besluit van de Souvereine Vorst van 13 februari 1815 gegeven interpretatie van afstamming door geboorte juist. Voor de ongelijkheid tussen broers en zusters, van wie de ene wel en de andere niet een adellijke titel draagt, hetgeen de gedachte aan een bastaard wekt, achtten deze leden wellicht de beste oplossing die, welke de ondergetekende aan de hand heeft gedaan, nl. dat de Kroon na de adoptie aan de geadopteerde adeldom verleent.

De ondergetekende grijpt gaarne de gelegenheid aan, zijn standpunt nog eens uiteen te zetten. Vooraf zij opgemerkt, dat een adellijke titel niet is deel of aanhangsel van de door het burgerlijk recht bepaalde geslachtsnaam; het recht om zodanige titel te voeren berust op adeldom. Adoptie is verlening van de staat van wettig kind, dus schepping van de rechtsbetrekkingen op het gebied van het burgerlijk personen-, familie- en erfrecht, welke door die staat worden bepaald. De staat van wettig kind van de adoptief-ouders verkregen hebbende, geldt de geadopteerde voor de toepassing van de desbetreffende regels van het burgerlijk recht als wettig kind, wettige afstamming en bloedverwant in de eerste graad van de adoptief-ouders, als wettige afstamming en bloedverwant in de tweede graad van de grootouders, wier wettige kinderen de adoptief-ouders zijn. Dat de staat van wettig kind, die in de regel wordt verkregen door geboorte uit huwelijk van de ouders, volgens het ontwerp ook door adoptie wordt verkregen, stempelt de adoptie niet tot een fictie van geboorte uit het huwelijk van de adoptief-ouders, welke ook voor de toepassing van alle andere met afstamming en verwantschap rekenende rechtsregels de geadopteerde tot kind van dat echtpaar zou stempelen. Dit betekent niet, dat er in het geheel geen andere rechtsregels zijn, welke toepassing door adoptie kan worden beïnvloed. Zulks is het geval, indien en voor zover een wettelijke bepaling, sprekende van verwantschapsverhoudingen, uitdrukkelijk verwijst of, blijkens haar ratio, gegrond of mede gegrond is op de burgerlijke rechtsbetrekkingen, die door de staat van wettig kind worden bepaald. Wat nu de adeldom betreft, deze is niet een instelling van burgerlijk recht. Adeldom ontstaat ingevolge de Grondwet door verlening, voorbehouden aan de Kroon. Het besluit van

de Souvereine Vorst van 13 februari 1815, omtrent de vereischten en voorregten van den Adelstand binnen de Vereenigde Nederlanden (*Stb.* 15), bepaalt onder 1°: „Dat tot den Adelstand in de onderscheidene Provinciën gerekend zullen worden te behooren, zoo wel de genen die door Ons in de ridderschappen of edelen dier Provinciën respectievelijk benoemd en geëdmitteerd zijn of verder tot op het in werking komen der reglementen, vermeld bij art. 77 der grondwet, benoemd en geëdmitteerd worden zullen, benevens hunne wettige afstammelingen, als alle die genen welke bij vervolg door Ons in den Adelstand zullen worden erkend, ingelijfd of verheven, insgelijks met hunne wettige afstammelingen;”. Deze regeling stelt dus voor afgeleide adeldom het dubbele vereiste van afstamming en van wettigheid. Het vereiste van wettigheid stellende, verwijst zij onbetwist naar het burgerlijk recht, in die zin, dat degene, die adeldom op grond van afstamming inroept, naar burgerlijk recht de staat van wettig kind van degene, van wie hij zijn adeldom wil afleiden, moet hebben. Hieruit volgt, dat hij, die door adoptie de staat van wettig kind van de ouders, uit wie hij is geboren, heeft verloren, niet langer van hen afgeleide adeldom kan inroepen. Ten aanzien van het eerste vereiste, de afstamming, ziet de ondergetekende geen goede grond, dit in de onderhavige regeling anders te gaan interpreteren dan in de gewone, strikte zin van afstamming door geboorte, waaraan de adoptie niet toe of af doet. Dit zou, als gezegd, anders zijn, wanneer de adoptie een fictie van geboorte ware, maar dat is dit instituut volgens het ontwerp niet.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de heer Van Leeuwen heeft bij de openbare behandeling van dit wetsontwerp in die Kamer onder meer gezegd:

„Adoptie schept in zekere zin een fictieve verhouding en, gelijk met de meeste ficties het geval is, kon deze in uiterste consequentie niet worden volgehouden. Men denke in dezen aan de huwelijksbeletselen. Hier praevaleren uiteraard de banden van het bloed. Een verwantschap uit hoofde van een adoptie behoeft uiteraard geen absoluut huwelijksbeletsel te zijn en is dit dan ook niet volgens het wetsontwerp. Een ander voorbeeld van het niet doorvoeren van de fictie der gelijkheid ligt in de overgang, beter gezegd in de niet-overgang van de adeldom. Volgens de opvatting van de Minister gaat ook de adeldom niet over bij adoptie. Want hier zou het begrip „wettelijke afstamming”, voorwaarde voor overgang van de adeldom, praevaleren. In het bijzonder ook, omdat dit volgens buitenlandse regelingen anders ligt en op dit stuk wel enige twijfel bestaat, lijkt het mij goed, dat de Minister ook in dit debat zijn opvatting nog eens onderstreept.” (*Handelingen*, 24 juni 1955, blz. 2853.) De ondergetekende heeft niet alleen aan deze uitnodiging voldaan, doch gemeend goed te doen de herhaalde weergave van zijn opvatting te motiveren door haar in te leiden met een beschouwing van het kader, waarin de heer Van Leeuwen de kwestie had geplaatst, te weten de vraag of de rechtspositie van het adoptiefkind op een fictie berust. Hij heeft toen het volgende aangevoerd: „Het (adoptiefkind) verkrijgt de staat van wettig kind van de adoptiefouders. Restricties hierop kent het ontwerp niet of, zoals de geachte afgevaardigde de heren Van der Feltz en Van Leeuwen hebben gezegd, ten allerhoogste één, te vinden in artikel 88a B.W. Voor het adoptiefkind geldt mede het huwelijksbeletsel van artikel 87 B.W., doch voor het huwelijk van een adoptiefbroer of -zuster kan dispensatie worden verleend. Ik betwijfel het of hier van een restrictie op de staat van wettig kind kan worden gesproken. Veeleer voegt artikel 88a een betrekkelijk huwelijksbeletsel toe aan de staat van wettig kind. Het huwelijksbeletsel van artikel 87 is immers gebaseerd op verwantschap door geboorte. De verwantschap door geboorte staat voor wettige en gewetige kinderen rechtens vast, behoudens betwisting in bepaalde vorm. Adoptie is echter niet een fictie van geboorte. De betrekkelijke toepasselijkheid van artikel 87 is geval van verwantschap door adoptie is dus niet een restrictie, maar een uitbreiding van de rechtsgevolgen der adoptie. In hetzelfde vlak ligt de niet in het ontwerp, maar wel in de toelichtende stukken aangeroerde kwestie van adeldom. Ook deze is en deze blijft uitsluitend gebaseerd op geboorte, uiteraard behoudens een nieuwe verlening van adeldom. Ik hoop, dat deze herhaalde

stellige uitspraak de geachte afgevaardigde de heer Van Leeuwen tevreden stelt.” (*Handelingen*, 28 juni 1955, blz. 2866.)

De ondergetekende kan niet toegeven, dat de hier uiteenzette opvatting onlogisch en derhalve onjuist is, noch ook dat een andere interpretatie van het Besluit van 1815 wenselijk zou zijn. Een geheel andere vraag is of in gevallen van adoptie door een adellijke adoptiefvader het belang van de geadopteerde zo dringend is bij verlening van adeldom, dat het wenselijk zal zijn, dat de Kroon hiertoe, met toepassing van haar grondwettelijke bevoegdheid, overga. Het is de Kroon voorbehouden dit van geval tot geval te beoordelen, wanneer zich te zijner tijd zodanige gevallen mochten voordoen.

3. Vele leden hebben gevraagd of de uittreksels uit de burgerlijke stand ten aanzien van geadopteerde kinderen uitsluitend gegevens betreffende de adoptiefouders zullen verstreken, al of niet met de mededeling, dat de betrokkene een adoptiefkind is, dan wel ook steeds de gegevens betreffende de natuurlijke ouders zullen bevatten. De ondergetekende is van oordeel, dat, wanneer de aanvrager niet uitdrukkelijk een uittreksel uit de geboorteregisters, gelijk bedoeld in het laatste lid van artikel 25 B.W., verzoekt, deze op grond van artikel 24 een uittreksel zal moeten ontvangen, hetwelk slechts vermeldt jaar en dag der geboorte, de gemeente, waar zij is geschied, de kunne, de naam en de voornamen van de geadopteerde, alsmede de naam en voornamen van hen, die ingevolge de adoptie in de zin van het Burgerlijk Wetboek als zijn ouders moeten worden aangemerkt, derhalve van de adoptiefouders en niet van de natuurlijke ouders, en zulks zonder vermelding van het feit van adoptie.

4. Vele leden hadden zich nog de vraag gesteld — bij welke vraagstelling verscheidene leden, verwijzende naar een stelling, gevoegd bij een onlangs verdedigd academisch proefschrift, zich aansloten — of de invoering van de mogelijkheid van adoptie van invloed zou kunnen zijn op de grondwettelijke bepalingen omtrent de troonopvolging. Eerstbedoelde leden waren van mening, dat de term „wettige nakomeling” een adoptiefkind includeert, doch dat niet in overeenstemming zou wezen met de strekking van de grondwettelijke bepalingen, waarbij uitsluitend is gedacht aan erfopvolging door geboorte.

De ondergetekende voldoet gaarne aan het verzoek zijn zienswijze ter zake te geven. Deze is, dat de voorgestelde invoering van de mogelijkheid van adoptie geen invloed zal hebben op de troonopvolging krachtens het grondwettelijk recht van erfopvolging, omdat dit recht niet, zoals het burgerlijk erfrecht, gebaseerd is op de staat van wettig kind, maar op geboorte uit huwelijk. Adoptie volgens het ontwerp is niet een fictie van geboorte uit het huwelijk der adoptanten, daargelaten dat het onaannemelijk ware, dat de hier voorgestelde gewone wet zou beogen in het grondwettelijke recht een wijziging te brengen.

5. Sommige leden zouden het een ernstig moreel onrecht achten, wanneer het de kinderloze eigenaar van familiegoederen, die niet formeel-juridisch, maar materieel-historisch aan een geslacht toebehoren, zou vrijstaan deze goederen door een adoptie aan een erfgenaam — niet van den bloede — over te dragen. De ondergetekende is van oordeel, dat een verzoek tot adoptie zodanige eigenaar, te zamen met zijn echtgenote, wettelijk evenzeer vrij moet staan als aan een ander. Het kunnen zeer dringende ideële motieven zijn, die een verzoek tot adoptie ingeven. Wordt de adoptie toegestaan, dan is een wettelijk erfrecht daarvan het gevolg. Het staat zodanige eigenaar wettelijk ook vrij, ongeacht zijn motieven, het goed of een deel daarvan te vermaken, zelfs te vervreemden.

De Minister van Justitie,

L. A. DONKER.

De Commissie van Rapporteurs heeft gemeend met de mededeling van dit antwoord aan de Kamer haar Eindverslag te kunnen sluiten.

Vastgesteld 14 december 1955.

WITTEMAN
RIP

TJEENK WILLINK
VIXSEBOXSE.